

בעקבות הרצל בירושלים



בנימין זאב הרצל

מחוז: ירושלים

כתיבה: מנה חלפון, יובל ברוכיאן, רוני פירו ויורם אלמכיאס

עיבוד ועריכה: זיוה בן ברוך, חדווה בן סיני ורונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

"אני רק מתבונן דרך החלונות ורואה שירושלים יושבת לה בתפארתה. גם בחורבנה כיום עדיין היא עיר יפה ויכולה היא, אם נבוא לכאן, להיות שוב אחת מערי העולם היפות ביותר"

(מתוך: יומן הרצל, המסע לארץ ישראל 28 באוק' 1898)

רעיון מרכזי

כ-120 שנה לאחר ביקורו של הרצל בירושלים, נצא למסע בעקבות החוזה. נבקר במלון קמיניץ ההיסטורי בו בילה הרצל את הלילה הראשון שלו בירושלים, נבקר במחנה הקיסר הגרמני בו נפגש מנהיג העם היהודי עם המנהיג החשוב ביותר בעולם באותה עת ובבית שטרן בממילא בו שהה הרצל לאורך ביקורו וסיוריו בירושלים. נחתום את הסיור מול חומות העיר העתיקה. במסע זה מגולם מאבקו של הרצל להכרת אומות העולם בצורך בבית לאומי ליהודים בארץ ישראל. בחלוף כ-120 שנה מביקורו של הרצל בארץ, ננסה לעמוד על מאמציו, יכולותיו ומחשבותיו של בנימין זאב הרצל ולתהות על משמעות הביקור הקצר והחשוב הזה.

תיאור המסלול

המסלול מתחיל ברחבת בניין כלל (1) ברחוב יפו 97 פינת רחוב כ"ח. משם נתקדם לרחוב הנביאים, נחצה את רחוב יפו בכיכר הדוידקה ונמשיך למלון קמיניץ (2) ברחוב הנביאים 59. נלך לאורכו של רחוב הנביאים עד לבית הספר אורט נביאים (3) ברחוב הנביאים 42 פינת רחוב שאול אדלר. משם נמשיך ברחוב הנביאים לכיכר שטראוס. נפנה ימינה לרחוב שבטי ישראל, נלך לאורכו של הרחוב ונחלוף על פני מוזיאון אסירי המחתרות ועל פני העירייה שמימין לנו. נגיע לכיכר צה"ל, מול חומות העיר העתיקה, נחצה את הכיכר ונרד ישירות לכניסה המרכזית לשדרות ממילא. בשדרות ממילא

נתקדם לבית שטרן (כיום חנות סטימצקי) (4), בממילא 18. מבית שטרן נמשיך בשדרות ממילא ונגיע לשער יפו (5). נחצה את רחבת יפו, נחלוף על פני שדרות ממילא, נחצה את הכביש ונגיע לפארק טדי (6), שם יסתיים הסיור.

פרטי מסלול

חבל ארץ: ירושלים

אורך המסלול: 3 ק"מ

נקודת התחלה: רחבת בניין כלל

נקודת סיום: פארק טדי

מגבלות: אין

דרגת קושי: קלה מאוד

נגישות: בר נגישות

ציוד נדרש: ציוד ליום טיול עירוני

אתרים בתשלום: אין, רצוי לתאם את הגעת הקבוצה עם בית הספר אורט נביאים ועם חנות סטימצקי בממילא, בית שטרן

מפת המסלול



תיאור האתרים שבמסלול

בית כ"ח, אליאנס (בניין כלל) – שער היהודים (1): הבניין סמוך לתחנת הרכבת הקלה שליד הדוידקה, בעבר היה במקום תיכון שחר אליאנס. כיום, הבניין – שנבנה על שרידי בית הספר – משמש למשרדים ויש שרואים בו את הקניון הראשון בירושלים.

מלון קמיניץ (2): מבנה המלון די מוזנח כיום והוא משמש למגורים – לרוב לסטודנטים ולסטודנטיות הלומדים במוסדות אקדמיים שונים בירושלים. את הבניין בנה המומר פטר ברגהיים כבניין מגורים. לאחר מכן הוא מכר לכולל ווהלין, וזה השכירו למשפחת קמיניץ. משפחת קמיניץ הפעילה בבניין מלון. הרצל לן במלון זה על שולחן ביליארד כשהגיע לירושלים.

אורט נביאים (3): במתחם בית הספר אורט נביאים, ברחוב הנביאים, שכן מחנה הקיסר. במקום זה, נפגש הרצל עם הקיסר לאחר השתדלות רבה ולאחר כמה ימי המתנה מורטים עצבים. הבניין שימש בעבר את ראש הקהילה הפרוטסטנטית, ובמשך שנים שימש כבית ספר. בגולו האחרון היה אחד מבתי הספר הראשונים של אורט בארץ.

בית שטרן (4): משפחת שטרן בנתה בית זה על שטח שקנתה מהכנסייה היוונית אורתודוקסית. לאחר שלא נמצא מקום להרצל במלון קמיניץ, שהה הרצל בבית שטרן במשך ארבעה ימים. שהותו זו השפיעה על ההחלטה לשמר את הבית ולשחזרו, והיום שוכנים בו בית קפה וחנות הספרים סטימצקי, המספרים את סיפורו ההיסטורי.

שער יפו (5): שער יפו מזוהה מאוד עם ביקור הקיסר בירושלים. לכבוד הקיסר ולכבוד מרכבתו, מולא החפיר והחומה נפרצה. שער זה הוא נקודה משמעותית בסיפור היציאה מהחומות. העיתונאי לונץ תיאר ביומנו את הלילה שבו נשאר השער פתוח לראשונה. כיום השער הוא אחת הכניסות העיקריות לעיר העתיקה. בביקורו של הרצל בירושלים, כמלך היהודים, הוא ביקר בשער זה ובאתרים נוספים בעלי חשיבות היסטורית.

פארק טדי (6): פארק טדי נקרא על שם ראש העירייה האגדי של ירושלים. הוא נמצא למרגלות שער יפו. בפארק זה נקיים את מעגל השלי"ח ואת סיכום הישי"מ.

טבלת פעילות – מהלך יום השדה

מקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
בניין כלל, "שער היהודים", בית כי"ח (1)	"שער היהודים"	פתיחה והסבר על סיבת הגעת הרצל לעיר ועל מסעו בארץ בכלל.	הגעת הקיסר לירושלים היעדרו של הרצל מטקס קבלת פני הקיסר	מידע להרחבה בנספח 1	20 דק'	תמונות : מקווה ישראל, "שער היהודים", כרוז ההגעה נספח 2
מלון קמיניץ (2)	סערות שעררה הגעתו של הרצל לירושלים	הסבר על המלון, קבלות פנים להרצל מצד הטורקים ואף מצד קבוצות יהודים, דיבייט (נספח 4)	משכנו הראשון של הרצל בעיר וקבלת הפנים הקרה שבה התקבל	הסבר על כללי המשחק וחלוקת תפקידים מידע להרחבה בנספח 3	25 דקות ו-25 דק'	תמונות של מלון קמיניץ בראשיתו, כרטיסיות דיבייט
אורט נביאים (3) רחבת המסדרים הטורקית	מפגש עם הקיסר	הסבר המדריך והצגת תלמידים את המפגש (נספח 5)	האם המפגש אכן הגשים את ייעודו? (תקוות ואכזבות, סיפור המפגש המיוחל עם הקיסר – מה היה בו ובעיקר מה לא היה בו)	מידע להרחבה בנספח 5	25 דק'	תמונות מהמחנה הקיסרי, טקסט להצגה
בית שטרן (4)	שימור רוחני ופיזי של מורשת – חדש מול ישן	לשם מה להנציח ולשמר? מה בוחרים להנציח?	מה בין זיכרון אישי לזיכרון לאומי : המשפחה שמארכת את הרצל בביתה, ההמתנה והציפייה למפגש עם הקיסר והקשר המורכב עם קהילות יהודיות בעיר	קטעי קריאה, שיר, סיפור, תמונה, שחזור, שימור מקום קיים, מצבת זיכרון נספח 6	25 דק'	תמונות מבית שטרן, משחק למציאת אבנים במבנה
שער יפו (5)	ביקורי הרצל באתרים היהודיים שבעיר – שבהגעת "מלך היהודים" לאתרים סמליים לעם	תלמידים יקראו מתוך כתבי הרצל על ביקוריו באתרים, אילו תחושות מעלים ביקורים אלו?	ביקורי הרצל באתרים היהודיים בעיר	נספח 7	20 דק'	קטעי קריאה מתוך יומן הרצל,
פארק טדי (6)	מעגל של"ח על שאלות מנושא הסירור	משחק "אמת ושקר", התבוננות דרך "המשקפים של הרצל" :	להתבונן בערכים מפרספקטיבה של זמן	בעזרת כרטיסיות "אמת ושקר",	10 דק' משחק	זקן וכובע כשל הרצל,

קטעי "אמת ושקר" על הרצל. לטבלת הפעילות המפורטת לחצו כאן.	אמת ושקר, 20 דק' מעגל סיכום	עוברים על כלל התכנים שבהם עסקנו בתחנות לאורך המסלול.	כלומר איך המציאות של היום משקפת או לא משקפת את החזון	אילו ערכים מדרך פעולתו של הרצל אני מאמץ. נספח 8		
---	---	--	--	---	--	--

פירוט הפעילות בפארק טדי:

זמן	פעילות	תוכן	הערות ועזרים
5 דק'	פתיחה : הקראת קטע שכתב הרצל האופייני למורכבות שבה הוא חי		
10 דק' 10 דק'	חלק א': דיון באתגרים שאתם הרצל התמודד. חלק ב': מה אנחנו כתלמידים יכולים ללמוד מהעשייה של הרצל וליישם בחיים האישיים שלנו?	1. הצפת הנושאים שאיתם הרצל התמודד ונקודות דילמה מהותיות שעלו במהלך הסיור באמצעות כרטיסיות "אמת ושקר". 2. אחרי קריאת כל כרטיסייה אפשר לדון בשאלות מה אנחנו היינו עושים במקום הרצל ואיך אנחנו מבינים את הדילמה היום. - לדעתכם, מה רצה הרצל להשיג? איך הוא בחן את מידת הצלחתו?	זקן, כובע כשל הרצל, כרטיסיות "אמת ושקר"
5 דק'	סיכום	לו הייתי הרצל : הרצל לא נולד "הרצלי", ההחלטות שקיבל, המעשים שעשה, גם כישלונותיו, הביאו אותו למקום שבו נחתם בהיסטוריה והביאו לקיומה של מדינת ישראל. אמונה בדרך על אף התנגדויות מבית ומחוץ.	קטע קריאה : אידיאל אינסופי

בית כ"ח, אליאנס (בניין כלל) – שער היהודים

הרצל הגיע לביקור בארץ במטרה להשיג הסכמה בינ"ל לרעיון ההתיישבות הציונית בארץ. הוא קבע את ביקורו בעת ביקור הקיסר הגרמני וילהלם השני באימפריה העות'מנית-טורקית. המסע היה חלק מרכזי בתכנית רחבת היקף שהגה הרצל להשגת תמיכה בינלאומית ברעיון הציוני. כבר בראשית דרכו הגיע הרצל למסקנה כי אין תוחלת בבנייה של מושבות, זעיר פה וזעיר שם. הוא גרס כי יש לחולל תנועה בינלאומית שתזכה להכרה ולגיבוי מצד מעצמות אירופה ולמימון בינלאומי של בעלי הון שלא יתבקשו לתרום למעשה הציוני כמעשה צדקה אלא ישקיעו בארץ כבעסק כלכלי. לאחר שנוכח כי פנייה ישירה אל השלטונות העות'מאניים תתקל בקיר אטום ובחשדנות, החליט לפעול להשגת תמיכתו של הקיסר הגרמני וילהלם השני. בן שלושים ותשע שנים היה אז וילהלם, מבוגר בשנה מהרצל. וילהלם, שדגל בהתפשטותה של גרמניה, החליט בניגוד לעמדה המסורתית בגרמניה להדק את יחסיו עם הממלכה העות'מנית על חשבון הקשרים עם רוסיה. לשיטתו הקשרים עם טורקיה יאפשרו לגרמניה לנעוץ יתדות בתחומי האימפריה המתפוררת ולהשתלט עליה בדרכי שלום.

הרצל הניח כי גרמניה עשויה לראות בישות היהודית בארץ-ישראל עוגן שישרת את האינטרס הגרמני. הנחה זו זכתה לחיזוק כאשר נפגש ביום 9/10/1898 עם הדוכס הגדול מבאדן, דודו של הקיסר והתרחם כי יחסו לרעיון אוהד. הוא נוכח כבר אז כי קיימת מחלוקת בין יועציו של הקיסר. השגריר הגרמני בווינה אוילנברג תמך בציונות ושר החוץ פון בילוב התנגד לה נמרצות בשל חשש לפגיעה ביחסים עם טורקיה ואולי גם מתוך איבה אנטישמית בסיסית. למרות זאת האמין הרצל כי הקיסר יתמוך בציונות בלב מלא. באותם ימים הלכה ונשלמה בירושלים בחסות וילהלם הקמת "כנסיית הגואל" הלותרנית. זו נבנתה כאשר צריחה מתנשא מעל כנסיית הקבר הקדוש. הקיסר ראה בכנסייה זו ביטוי לאחידות הדתית והפוליטית בארץ-ישראל והחליט להדגיש זאת באמצעות ביקור ממלכתי רב רושם לכבוד חנוכת הכנסייה.

המחשבה על מפגש היסטורי בין הקיסר הגרמני ובין "מלך היהודים" מול חומות ירושלים הצית את דמיונו של הרצל והוא נערך לקראתו. ההתארגנות למסע הייתה קדחתנית. ביום 14/10/1898 יצאה לדרך המשלחת שהרכבה נקבע רק ברגעים האחרונים. פרט להרצל נסעו דוד וולפסון ומקס בודנהיימר, שניים מן הפעילים הבולטים בתנועה הציונית וכן הרופא ראובן שנירר והמהנדס דוד זיידנר.

הרצל ידע שביקורו יעורר סערה בקרב הטורקים ואף אצל היהודים. הוא חשש שהשלטון הטורקי ימציא עילה לעצרו. משום כך תכננו הרצל ומלווי להתחזות לעיתונאים אנונימיים שבאו לסקר את ביקורו של הקיסר. הם קיוו שבתזמון מתאים הרצל יצליח להיפגש עם הקיסר. הם לנו באכסניה צנועה ב**יפו** ולא במלון פארק הגרמני. כמו כן, דאג הרצל שלא ירכיבו אותו על חמור או על סוס לבן. אך למרות ניסיונות ההצנעה וההתחמקות, פשטה השמועה על בואו של "מאליכ אל יאהוד" (מלך היהודים) גם בקרב הערבים.

סוכן משטרה טורקית, יהודי בשם מנדל קרמר, היה אמון להשגיח על ביקורו של הרצל. הרצל וחבריו הצליחו לחמוק מהסוכן המנומנם ויצאו לסיור קצר ביפו ומשם **למקווה ישראל**. 16 מושבות היו אז בארץ, ברובן (13) תמך הברון רוטשילד. הרצל המשיך ונסע בו ביום למושבה **ראשון לציון**, שם המתינו לו זקני המקום בצידי הדרך כשספרי תורה בידיהם. אחדים כרעו ברך ונשקו לעקבות נעליו של הרצל

על הקרקע. בכל מקום שבו ביקר, נשא הרצל נאום קצר בגרמנית. חלק מהאיכרים לא הבינו כלל את שאמר, אך עצם הנאום ועצם הביקור הקנו להם הרגשה שהם אינם איכרים בודדים אלא חלוצים של תנועת המונים. המשלחת חלפה במסעה על פני כתרסר כפרים ערביים, אך הרצל לא נתן דעתו עליהם. רק פעם אחת התייחס למציאותם ואמר שהם "ערב רב ססגוני של פושטי יד נשים וטף ערביים" (יומן הרצל 28 באוק' 1898).

כשהגיע הקיסר למקווה ישראל, המתין לו הרצל כשאר המכובדים. רבים חששו שמפגש בין השניים יוביל להרעה ביחסים וקיוו שהשניים לא ישוחחו כלל זה עם זה. בין החוששים היה מנהל בית הספר החקלאי עצמו. אולם, בהגיעו למקווה ישראל, פנה הקיסר להרצל ודרש בשלומו. כך מספר הרצל ביומנו על המפגש ההיסטורי:

'הקיסר הבחין בי עוד ממרחק. הוא התנער במקצת; הוביל את סוסו לעברי - ועצר מולי. צעדתי שני צעדים קדימה, וכשהתכופף לעבר צווארו של הסוס והושיט לי את ידו, צעדתי קרוב-קרוב לעבר סוסו, הושטתי את ידי כלפי מעלה ועמדתי לפניו בגילוי ראש. הוא צחק ועיניו האדנותיות ברקו אלי: "מה שלומך?", "תודה, הוד מלכותו. אני תר את הארץ. איך עברה עליך נסיעתך עד עתה, הוד מלכותך?" הוא מצמץ בחזקה בעיניו. "חס מאוד. אבל לארץ יש עתיד." "לפי שעה היא עוד חולה", אמרתי. "מים היא צריכה, הרבה מים!" אמר מגבוה. "כן, הוד מלכותו, התקנת תיעול בממדים גדולים". הוא חזר ואמר: "זו ארץ של העתיד"... אולי אמר עוד דברים שנמחקו מזכרוני, שהרי הוא עצר ושוחח אתי כמה דקות. אחר כך שב והושיט את ידו אלי, בכפיפה, ושעט לדרכו. גם הקיסרית התקדמה מעט לעברי, נענעה לי בראשה וחייכה אלי. אחר כך החלה השיירה הקיסרית לנוע לצלילי קולות הילדים השרים את ההמנון. על פני קהל המתבוננים במקווה-ישראל ניכרה תדהמה. היו ששאלו מי זה היה. לא רצו להאמין שזה היה הקיסר.'

(יומן הרצל, **המסע לארץ ישראל** 28 באוק' 1898)

ברחבה שבה אנו עומדים, הוקם שער לרגל קבלת הפנים לקיסר. על אודות שער זה כתב דוד ילין בעיתון:

ויחלט הוועד לעשות שער כבוד בשם עדת ישראל, ועל יד השער סוכה נהדרה אשר יעטוה בכל הפרוכיות היקרות אשר בבתי הכנסת השונים לעדותנו, ובכל כלי הכסף והזהב, הכתרים והרימונים אשר על ספרי התורה, וישבו בסוכה רבותי עדותנו... ועל יד השער מזה ומזה יעמדו ילדי בית הספר להאציל לבית למל ובית היתומים האשכנזי ולבני בית תלמוד התורה אשר לעדת הספרדים כולם לבושים מלבוש אחד ודגלים בידיהם, וריננו שיר עברי בנעימת השירה הלאומית האשכנזית.

(דוד ילין, **ירושלים של תמול**, עמ' 267)

פמליה של נכבדי ירושלים קיבלה את פני הקיסר, אך העדרו של הרצל ממנה בלט לעין. אומנם כמה אנשים בקהילת יהודי ירושלים ביקשו כי ישב בין נכבדי היהודים בשער הכבוד ואף יישא דברים בפני הקיסר, אך רוב חברי הוועד התנגדו לכך, וכן התנגדו לכך דתיים מקרב אנשי היישוב הישן בהשפעת החכם באשי של קושטא בשל המתח שבין הדת לציונות ובשל חששם מהשלטון הטורקי שהיה עוין לציונות.

הרצל בחר לא לעורר מחלוקת ולהימנע מתקרית מביכה לעיני הקיסר, ובמקום להשתתף בטקס, הוא צפה בו מחלון מלונו:

הביט מבעד לחלונו וראה את המתרחש. זה היה אחר הצהריים התהלכה הקיסרית נכנסה לעיר. על חזהו עטה וילהלם שריון פח מצופה כסף, שהיה אמור לשוות לו דמות אביר מימי הביניים. חומת העיר העתיקה, ליד שער יפו, נפרצה ברוחב עשרים מטר, כדי לאפשר לו להיכנס לעיר העתיקה בלי לרדת מעל סוסו. עם כניסתו הצהיר: "הנני אביר השלום והעבודה, לא עושר אבקש, אלא רפואה לנפשות."

(דוד ילין, **ירושלים של תמול**, עמ' 287)

מן הראוי להתייחס גם לשער בית ספר כ"ח (אליאנס), שבסמיכות לו התקיימה קבלת הפנים. בית הספר כ"ח שימש בית ספר מקצועי מעולה לילדי ירושלים (במקום למדו גם ילדים ערבים). הילדים למדו בו מסגרות, נגרות, בניין, אריגת שטיחים ועוד. בחנוכת בית הפנימייה החדש של אליאנס (בניין שעומד היום עד היום), עטפו את העמודים המקושטים בשטיחי פשתן אדמדמים מלבניים, כדוגמת שטיחי תפילה טורקיים, שנארגו במכונה ועליהם נארגה דמותו של הרצל נשען על מעקה המרפסת בבזל.

הרצל עצמו לא היה מחובבי אליאנס ולא הבין את חוסר תמיכתם בו. בנאום שנשא בווינה, הביע הרצל את התנגדותו למפעל האליאנסי:

ימים רבים עשו תעמולה לרעיונו של פְּרִמְיָה בדבר האליאנס הישראלית הכללית. זה היה המפעל היותר נבער, שנעשה עד היום הזה. אין ספק, שהיו בין האנשים האלה יחידי-סגולה; אבל הרעיון, ליסד את האליאנס הישראלית הכללית בתור קשר המאגד את כל היהודים, היה מעשה-אולת. יסוד בתי-ספר צרפתיים אחדים בארצות המזרח ותמיכת-כסף זעומה להוצאת-מסע ליהודים נודדים – וזה היה הכל מה שעשתה.

נאום בווינה בנימין זאב הרצל – מתוך: benyehuda.org/herzl/herzl_056.html

תמונתה פגישה של הרצל עם קיסר גרמניה היא תמונת הרכבה (פוטומונטז'). דוד וולפסון נתבקש לצלם את המפגש בין השניים במקווה ישראל ב-28.10.1898. 'במהלך מסעו של הקיסר לארץ ישראל. אך בשל ההתרגשות שאחזה בו, לא הצליח וולפסון לצלם את הפגישה. אז עלה רעיון לחבר תמונות נפרדות של השניים. לפניכם התמונה שנוצרה בחיבור, מתוך [ויקיפדיה](#)



תמונת הפרוטמונטאג' של הרצל והקיסר. מתוך: [וויקיפדיה](#) :

הנותן תשועה

למלכים וממשלה לגסיכים, מלכותו מלכות כל עולמים,
הפוצה את דור עבדו מחרב רעה, הנותן בים דרך
ובמים עזים נתיבה. הוא יברך וישמור וינצור ויעזור
וירומם ויגדל וינשא למעלה מעלה את ארְוֹנוֹ

הקיסר ווילהעלעם השני

עם אשתו הקיסרית

אנויסטא וויקטאריא

וירש עזר פריעדריך ווילהעלעם ירום הורם
מלך מלכי המלכים ברחמיו יחיהו וישמרוהו ומכל צרה ויגן ונזק
יצילוהו וידבר עמים תחת רגליו ויפיל שונאיו לפניו ובכל אשר
יפנה יצליח. מלך מלכי המלכים ברחמיו יתן בלבו ובכלב כל יועציו
ושריו רחמנות לעשות טובות עמנו ועם כל ישראל, בימיו
וביגיונו תישע יהודה וישראל ישכון לבטח. ובא
לציון גואל, וכן יהי רצון.

ונאמר אמן

ברכות לקיסר הגרמני מאת הקהילה היהודית מתוך: ויקיפדיה



[שער היהודים, הוקם לקראת ביקור הקיסר](#). בראש השער כתוב: "ברוך הבא בשם ה' ברכנוכם מבית ה'"

נספח מספר 3

מלון קמיניץ

יהודי מומר ששמו פטר ברגהיים בנה בניין זה ומכר אותו לנדבן יעקב פכטנהולץ. הלה העבירו לרשות כולל ווהלין. לבסוף, הגיע המבנה לידי משפחת קמיניץ, אבי המשפחה, אליעזר ליפמן, הפעיל בבניין מלון, בנוסף למלונות אחרים שהפעילה המשפחה ביריחו, ביפו, בחברון ועוד. משום כך קיבל הבניין את השם "מלון קמיניץ".

אליעזר ליפמן ניהל מבנים שונים בעיר עוד לפני שהקים את מלון קמיניץ, כדוגמת בית דירות ומושב זקנים (במתחם בניין כלל של ימינו). בשנת 1891, גמר אליעזר ליפמן בליבו להקים מלון מודרני ראשון בירושלים העברית, ולשם כך שכר את המבנה האמור. המבנה הוגדר כבית אש"ל – אכילה, לינה, שתייה (מצ"ב תמונת שער הבניין). בשנת 1908, הפסיק המבנה לשמש מלון בשל גודלו הקטן, והוא חזר לשמש את כולל ווהלין. קמיניץ הקים מלון אחר סמוך לשער יפו.

במסעו של הרצל לארץ הקודש, לאחר שביקר ביפו, בראשון לציון, במקווה ישראל, ברחובות ובנס ציונה, נסע הרצל לירושלים ברכבת, בצוהרי יום שישי, 28 באוקטובר (בהתאם ללוח הזמנים של ביקור הקיסר). כך תיאר הרצל את דרכו לירושלים:

בחום איום נסענו אחר כך ברכבת לירושלים. שעה תמימה עברה עד לעצם יציאת הרכבת מן התחנה ביפו. היה זה עינוי בתא הצר והעמוס. בדרך, לאורך הנסיעה בתוך השממה המדככת, עלה חומי וככל שהתקדמנו אל תוך השבת קדחתי יותר ויותר וחולשתי גברה. שהרי בגלל האיחור ביציאת הרכבת נכנסנו אל תוך השבת, למגינת לבו של וולפסון.

הגענו לירושלים לאור הירח המלא. רציתי מאד לעשות את מחצית השעה מן התחנה למלון בנסיעה, אלא שפני האדונים גילו אי-רצון ונאלצתי להחליט לצעוד העירה עייף וקודח. התנדדתי כהוגן על מקל ההליכה שלי ואילו את זרועי השנייה תמכתי לסירוגין על זרועותיהם של וולפסון ושל שו"ב.

(מתוך יומן הרצל, 28 באוקטובר 1898)

בשל העובדה שהגיע סמוך לכניסת השבת, הלך הרצל ברגל מתחנת הרכבת למלון (קמיניץ) על אף שחש ברע, זאת כדי לא לחלל את השבת וכדי לכבד בכך את אנשי הקהילה האורתודוקסית בעיר. בהגיעו למלון, גילה הרצל לתדהמתו כי קצינים טורקים תפסו את שלושת החדרים שהזמינו הרצל וחבריו מראש. הקצינים לא היו מרוצים כלל מנוכחותו של הרצל בארץ, וכך נאלץ הרצל לישון במסדרון בבושת פנים (יש הטוענים שישן על שולחן ביליארד). הרצל הוסיף ותיאר את החוויה הראשונה שלו בעיר:

למרות התשישות עשתה עלי ירושלים העטויה דוק של ירח, על קווי הרקיע המופלאים שלה, רושם עז. נפלאים הצללים של מצודת ציון, של מגדל דוד. הרחובות מלאו המון יהודים המטיילים להנאתם לאור הירח. עדיין הרגשתי רע מאד לפני שנרדמתי. בלעתי כינין והקאתי מיד. אחר כך עיסה אותי שנירר עם כוהל מהול בקמפור והוא עשה את הלילה

בחדרון הצר שלי. וולפסון היה אובד עצות לחלוטין מרוב התרגשות. ייתכן שחשב שאפסה תקווה לחייו". (מתוך: יומן הרצל 28 באוקטובר 1898)

במהלך שהותו הקצרה בירושלים, הרגיש הרצל שנוכחותו בעיר, השסועה בין פלגים שונים, נתונה במחלוקת. קבוצות של יהודים חששו מפני השפעת הביקור על השלטון הטורקי, במיוחד במקרה שיתקיים מפגש בין הרצל והקיסר.

מבעד לחלוני במלון ראיתי אחר הצהריים את הקיסר עובר בשערי הכבוד, תחילה בשער היהודי, ואחר כך בשער הטורקי. אומרים שאצל היהודים השתהה קצת יותר. אני לא הייתי בשער של היהודים, כי היו שם שתי מפלגות. האחת רצתה שאני אשא את הנאום לפני הקיסר בשם הקהילה. האחרת דומה שרצתה שאף לא אתקרב אליה עם הציונות שלי. והיות שעל פי מה שנמסר לי החכם באשי (הרב הראשי) מקושטא הציע לזה של כאן שיטילו עלי חרם גדול – העדפתי שלא לבוא אף בקרבתם של בעלי המחאה האוריינטליים הללו.

בקרב האורחים שביקרו אצלי בבית מרקס היה אתמול גם הרב הספרדי מאיר. הוא הסביר לי את עמדתם של הרבנים הראשיים כאן, שאינם רוצים לקלקל את יחסיהם עם ממשלת טורקיה. אמרתי משועשע: "כדי לא להביך את האדונים, גם אני לא אבקר אצלם".

(מתוך יומן הרצל 28 באוקטובר 1898)

השלטון הטורקי

במשך כל שהותו של הרצל בארץ, היה אפשר להבחין ביחס החשדני, ואף העויני, של הטורקים כלפיו. הטורקים הבינו את משמעות הביקור ובמיוחד את התקווה שהקיסר יכיר ברעיון הציוני ובזיקת היהודים לארץ. ביקור הקיסר וביקורו של הרצל בה בעת עוררו מתח בקרב גורמים שונים, שלשל אחד מהם היו מטרות אחרות להשיג.

נספח מספר 4

הפעלה לתלמידים

בנקודה זו, אפשר לקיים עימות מילולי (דיבייט) בין תלמידים שייצגו את הגורמים השונים. כל חוליה של תלמידים תייצג את אחד הגורמים בצורה הראויה ביותר: 1. הקיסר; 2. אנשי היישוב היהודי הציוניים; 3. הטורקים; 4. אנשי היישוב היהודי שאינם ציוניים; 5. הרצל.

א. הקיסר האוסטרו-הונגרי, וילהלם השני, מעוניין בקשר טוב עם הטורקים לצורך חיזוק ההשפעה הגרמנית בירושלים ולצורך בניית מבנים בעלי אופי דתי והרחבת מסילת הרכבת לבגדד.

ב. אנשי היישוב היהודי הציוניים שואפים לנרמל את היחסים עם השלטון הטורקי על אף הקשיים. עם זאת, הם ציוניים נלהבים ורואים בהרצל ובחזונו תקווה אמיתית למפעל הציוני.

ג. הטורקים שולטים בארץ. הם חוששים מפגישת הרצל והקיסר משום שאינם מעוניינים בכוח יהודי ובחזון הציוני ואינם מעוניינים שהקיסר יתמוך ברעיונות של הרצל.

ד. אנשי היישוב היהודי שאינם ציוניים אינם תומכים במעשי הרצל. הם חוששים שהטורקים יפעלו נגד היישוב היהודי בעקבות פעולותיו של הרצל.

ה. הרצל הוא מחדש הרעיון הציוני בעת החדשה. הוא פועל רבות לקדם את חזונו: מפרסם מאמרים, ספרים וכתבות; מלכד סביבו בעלי השפעה בקרב היהודים ובעולם בכלל. הרצל משתמש בהון המשפחתי שלו לטובת העניין והוא מוכן לנדוד למרחקים במטרה להשפיע על מנהיגי העולם לקבל את רעיונותיו.

לאחר החוויה הקשה שחוה הרצל במלון קמיניץ, עברו הוא וחבריו לבית משפחת שטרן בממילא, שם השתכנו למשך ארבעת הימים הנוספים ששהו בעיר, עד למפגש המיוחל עם הקיסר.

HOTEL JERUSALEM,

Jerusalem.

Proprietaire
E. L. KAMINITZ.

בית אשל ירושלים

ירושלים
סאט
א. ל. קאמיניץ.

עומד על דרך יסו, במקום גבוה ונעים.
בבית המלון הזה חדרים מרווחים ומסוארים, מאכלים טובים
וערכים, מרחץ וכן גדול למייל, ומרכבות מיוחדות להוליך את
האורחים למחוז חפצם. מתורגמני ומשרתי הבית עומדים הכן למלאות
רצון וחפץ הנוסעים בכל עת, הכל בסדר ומשפט בתי המלון
הגדולים באירופה, דבר לא נעדר. שדים ורוזנים מאחינו ושלא
מאחינו מתאכסנים בבית המלון הזה. והוא מסיק רצון מכולם, כאשר
יעידו תעודותיהם אשר כספר האורחים אשר להכית וכמכ"ע !

כל החפץ בבלי עצי זית יסו ומהודרים במקח השוה יסנה
אל האומן המסורס **יחיאל צבי צימרינסקי.**
J. Zimrinski Jerusalem Palästina **אדרעסא:**

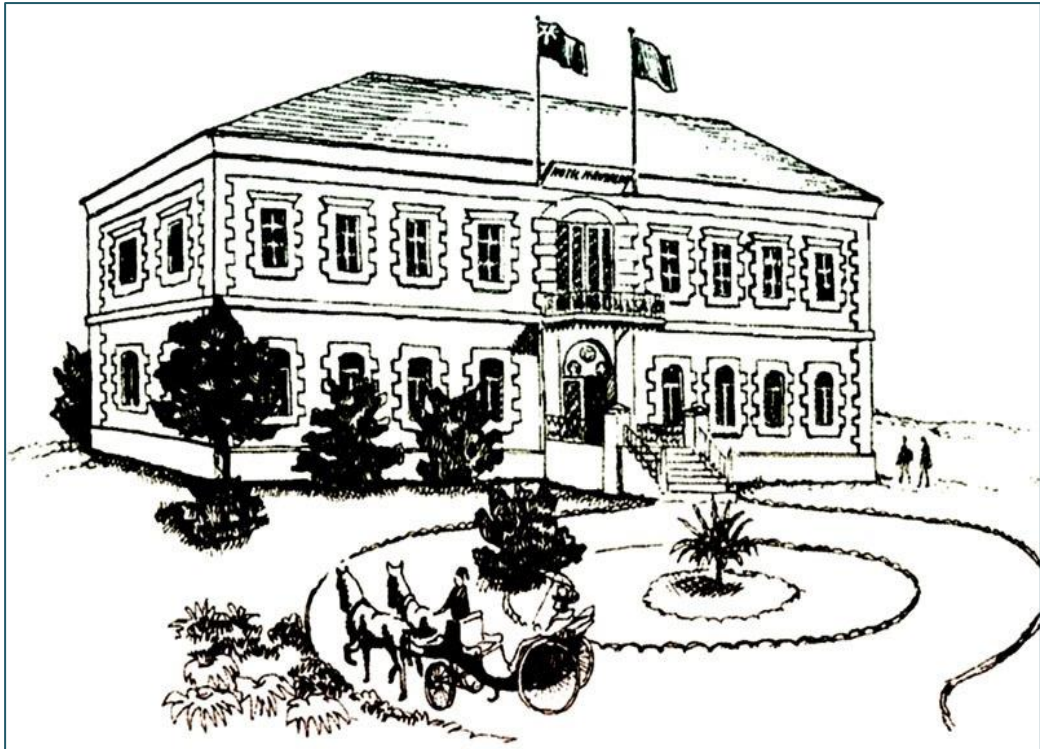
עיבוד לפרסומת למלון קאמיניץ בירושלים, ראשית המאה ה-20. יוצר: תמר הירדני



[חזית מלון קמיניץ בימי פאור](#)



[גלויה עם תמונת מלון קמיניץ](#) מתוך: "מלון קמיניץ תיק תיעוד מלא וסקר הנדסי" עמ' 16



[מלון קמיניץ](#) עיבוד לפרסומת מתחילת המאה. מתוך: ויקיפדיה. יוצרת: תמר הירדני.

בית מלון אורחים הוטל קאמיניץ.

הוטל קמיניץ בירושלם ויפי הוא הראשון אשר הוקם על בשיא חוסן הפארתו על הר ציון לפתוח שער לאחינו שרי ורוזני ארץ הבאים לבקר את ארצנו הק' ומוצאים כי שולחנם חענוגים. ערוך לא פחות מאשר בבתי מלון אורחים היותר מרווחים אשר בערים הנאירות באירופה.

ועתה אודיע לאחינו בכל תפוצות ישראל כי את בית האורחים שלי הזה בירושלם העברתי לתוך היכל גדול מרווח על יד שער העיר במרום העיר הנשקף על פני כל הככר עד תהנת מסילת הברזל עם היכלים ואולמים רחבי ידים שפתיהם חלינותיהם למכור העיר כמקום המרכז לכל בתי הפקידות ובתי הדואר יבתי מסחר הכסף עד שימצא האורח מוכן לידו בנקל את כל אשר ידרוש לזמן בקורו בארצנו הקרושה. גם מרכבית למייל ונסיעה, והנני מבקש בזה לאחינו הדורשים לציון שידרשי לבית אורחים שלי לתת לו משפט הבכורה בהיותי אני הראשון אשר אורתי כגבר מתני להקים בית אירופי כזה בעד אורחים הבאים אל הארץ. וכבר העידו גדולי ורבי עמנו שרים ורוזנים ונסיכי ארץ את רצונם אשר הפיקו למו בהדר כבוד הבית הזה בשירות וכלכלה ומוצאי ימצאו עונג. דרשו להבית הזה.

[ידיעה בנוגע למלון קמיניץ](#) מתוך: עתון השקפה

נספח מספר 5

אורט נביאים – המחנה הקיסרי ופמליית הקיסר

ב-27 באוקטובר 1898, הגיע הקיסר לנמל יפו בליווי הכומר הכלר. הלה בישר על בוא הקיסר בקריאות "המשיח בא!". פמליית הקיסר הייתה רבה ועוררה מהומה גדולה בכל מקום שאליו הגיעה. חברת "תומס קוק" ארגנה את מסעו של הקיסר והביאה לארץ 26 אוהלי לינה ושישה טרקליני אירוח גדולים. ביום שבת, י"ג בחשוון, 29 באוקטובר, בשעה 11 בבוקר, נכנסה שיירת הקיסר בשערי ירושלים.

קול המולה נשמע, מרכבות עוברות בהמון ובהן גדולי שרי אשכנז לבושי מחלצות, אחריהם עוברים בדווים רוכבים על סוסיהם ורומחיהם הארוכים בידיהם, וגדוד צ'רקסים צעירי ימים חמושים מכף רגל ועד ראש נושאים דגלים אדומים, ואחריהם הוד הקיסר רכוב על סוסו הלבן, והוד מלכותה הקיסרית רוכבת במרכבתה בלויית אחת משרות היכלה, וכל הכבודה פונה שמאלה לדרך המלך ללכת במסילה המובילה אל מחנה הקיסר. מנגינת הצבא ניגנה את השיר הלאומי האשכנזי, ובדרוך רגלי הקיסר על הארץ, לפני מחנהו, השמיעו כלי התותח, אשר על מגדל דוד, אחד ועשרים קולות, ותדע כל העיר כי האורחים כבר באו.

(דוד ילין, ירושלים של תמול, עמ' 287)

הקיסר נכנס בשערי מחנהו לשם מנוחה והתכוננות לתהלוכה הטקסית שהייתה עתידה להיערך בשעה שלוש בצוהריים. השירה נעה ממחנה הקיסר שברחוב הנביאים מערבה, דרך הקונסוליה הגרמנית, הפנייה לרחוב יפו (המקום שבו עומדת היום כיכר הדוידקה), דרך שער היהודים ולאורך רחוב יפו המקושט עד שער יפו, ודרכו אל כנסיית הקבר. בשעה שש לפנות ערב, חזר הקיסר לקונסוליה הגרמנית לקבלת פנים עם בכירים בממשל המקומי ועם בכירי הקהילה הגרמנית בארץ ישראל. עם ערב, ראתה העיר ירושלים מראה שכמותו לא ראתה מעולם:

ובערב נראה אור גדול בכל פינות ירושלים, כל הפנסים לאורך הדרך אשר מחוץ לעיר הודלקו, ולפני בתי כל פקידי ממשלתנו והמוסדות האשכנזיים והטורקים והמגדלים, דולקים מאות פנסים שונים, והעיר מלאה אורה ושמחה, ובני עירנו רואים מחזה אשר טרם ראו כמוהו פה.

(דוד ילין, ירושלים של תמול, עמ' 291)

בני כל העדות והלאומים שבירושלים סייעו לממשל לקשט את הדרכים ואת הרחובות ובמיוחד את חלקת השדה ברחוב הנביאים שעליה עתיד היה לקום מחנה לקיסר ולפמלייתו. רחובות העיר נוקו, תוספות בנייה בדרך היורדת משער יפו הוסרו. פקידי עיריית ירושלים (הרשות) אכפו על תושבי השכונות לנקות בעצמם תילי אשפה שהצטברו במשך עשרות שנים ולגדר חצרות ופרצות. שיפוצים נרחבים נערכו בשוקי העיר, בפרט שופץ שוק הכתנים, שדרך שערו נכנס הקיסר להר הבית. שיפוצים נערכו גם על הר הבית עצמו, ופתחי תאורה מיוחדים נפתחו בכיפת הסלע.

מערכות אספקת המים לירושלים שופרו ושופצו לקראת הביקור, דבר שלא נעשה במאות השנים שקדמו לביקור. קו טלגרף נמתח הישר אל אוהלו של הקיסר, שהוקם במחנה מגודר בשדה ברחוב הנביאים

(במקום שבו ניצב כיום בית הספר אורט). מבני עץ מיוחדים, שנועדו לשמש חדרי שינה, אולם קריאה וחדרי אוכל למחנה הקיסר, הוכנו עוד בגרמניה, אך בפועל השתכנה הפמליה באוהלים.

אורחים רבים (בהם בנימין זאב הרצל) הגיעו לירושלים לקראת הביקור. למעלה מ-3,000 אורחים הזמינו מקום מבעוד מועד, ובעלי בתי המלון הקימו אוהלים בחצרותיהם כיוון שהמקום לא הספיק לכל הבאים. בעלי בתים שבתם היה סמוך לרחובות שבהם התהלכה הקיסרית הייתה עתידה לעבור השכירו מקומות צפייה על גגות הבתים ועל המרפסות. רמת הביטחון הועלתה:

שוטרים חדשים באו וכפעם בפעם יסורו אל המלונים להתבונן באורחים החדשים הבאים והרשות משגחת גם היא בעין פקוחה, וכל נודד המתגורר פה באפס עבודה – כיווני, כארמני, כאיטלקי – יישלח מן הארץ בידעית ציר ממשלתו. גם על החוף ביפו מדקדקים מאד בכניסת כל איש זר... הנה זאת עשה פקידות השוטרים, כי שלחה את אנשיה אל כל הבתים אשר גוזזטרותיהם פונות אל הדרך, לרשום שם בעליהם ולדרוש ממנו כי לא ייתן לבוא אל ביתו רק אלה אשר הוא מכירם היטב בתור אנשים נכבדים.

(דוד ילין, **ירושלים של תמול**, עמ' 267, 282)

הקיסר ופמלייתו השתכנו במחנה אוהלים סמוך למגרש הרוסים (כיום אורט נביאים). משם יצא הקיסר למוקדי עניין (כנסיות, מסגדים ואף בתי כנסת). כן קיבל הקיסר במחנה אורחים נכבדים בעלי השפעה. במשך ימים, לא טרח הקיסר לקבוע מועד לריאיון עם הרצל. ככל הנראה, רצה לשמור על הפגישה ביניהם בערפול כדי להנמיך להבות פוליטיות ותקוות ציוניות.

הרצל וארבעת ידידיו שוטטו בטלים ברחובותיה של ירושלים, "שלושה ימים עברו ולא באה תשובה מאת הקיסר", אמר הרצל (יומן 31 באוקטובר 1898). אי הידיעה בדבר הגורם לעיכוב בתגובה הייתה מורטת עצבים. הצטרפה לכך השמועה בדבר פריצת מלחמה בין אנגליה לצרפת, שעוררה חשש שהקיסר יחיש פעמיו חזרה לגרמניה.

מה לקיסר בארץ ישראל? הקיסר וילהלם השני היה מחובר לרעיון תנועת הטמפלרים – חברי ארגון המקדש, תנועה דתית פרוטסטנטית שנוסדה בוירטמברג שבדרום גרמניה באמצע המאה ה-19. חברי התנועה פרשו מהכנסייה האוונגלית של ממלכת וירטמברג. מייסדה ואביה הרוחני של התנועה, כריסטוף הופמן, שאף להכשיר את הקרקע לקראת שיבתו השנייה של ישו ולקרב את הגאולה לפי האמונה הנוצרית.

לפי אמונתם של הטמפלרים, קירוב הגאולה יכול להתבצע רק באמצעות מגורים ועבודה קשה בארץ הקודש, בירושלים. הטמפלרים שאפו לקיים מודל של חיים אידיאליים באמצעות הקמת כפרים יצרניים. במהלך המחצית השנייה של המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, התיישבו מאות טמפלרים במושבות אחדות שהוקמו ברחבי ארץ ישראל ועסקו בהם בחקלאות, במלאכה ובמסחר וקיימו חיים קהילתיים עשירים ויחסי שכנות טובה עם ערבים ועם יהודים.

אפשר לומר שמסע הקיסר היה חלק מהכמיהה האמורה. ואכן, בהגיעו לארץ הקודש, דאג הקיסר להרחיב את שכונות הטמפלרים ולבנות בהן, לשפץ כנסיות ולבנות כנסיות חדשות (שיפוץ כנסיית "הדור מציון" וכנסיית "הגואל" ובניית "אוגוסטה ויקטוריה" לכבוד אשתו).

בכל זמן ביקורו בארץ, חשש הרצל מהשלטון הטורקי וגמר בליבו לעזוב את הארץ מיד לאחר הריאיון עם הקיסר: "שהטורקים תתישב עליהם דעתם, אולי יגרמו לי צרות" (יומן הרצל 31 באוק' 1898). לאחר חמישה ימי המתנה בירושלים, בשניים בנובמבר, נתבקש הרצל סוף כל סוף לסור למחנה הקיסר.

על אף שהושמטו מהריאיון עניינים בדבר תחיית היישוב היהודי והטלת חסות גרמנית על המפעל הציוני, היה הרצל דרוך לקראת הרגע המיוחל. הוא הקפיד לדרוש מאנשי משלחתו לא להפריז באכילה בזמן ההמתנה לריאיון, אימן אותם בגינוני טקס ובדק בקפדנות את חליפותיהם, את נעליהם, את עניבותיהם, את הכותונות, הכפפות, המגפיים והמגבעות.

הרצל ראה בריאיון אפשרות של ממש לשינוי מהלך ההיסטוריה. מבין כל הפגישות שקיים הרצל במהלך השנים עם מנהיגים בכירים בעולם, ניכר שהפגישה עם הקיסר הייתה עבורו נקודת שיא. זאת בשל זיקתו של הקיסר לירושלים ולארץ וכוחו להשפיע על המתחולל בהן.

הקיסר קיבל את המשלחת בלבביות. הוא עמד במרכז האוהל, בידו הימנית החזיק מגלב רכיבה, ידו השמאלית, ששותקה בילדות, הייתה עטויה כפפה. לאחר גינוני הנימוסים ולאחר הצגת חברי המשלחת, הוציא הרצל מכיסו את נוסח הנאום המתוכנן (כפי שדרשו ממנו הנציגים הגרמנים) ופצח בנאום:

הוד מעלתו הקיסרית והמלכותית! קיסר ואדון רב-חסד!

נציגות של בני עם ישראל פונה אל הקיסר הגרמני, מתוך יראת כבוד עמוקה, בארץ שהייתה ארץ אבותינו ושאינה שייכת לנו עוד. לא שטר קניין תקף קושר אותנו אל האדמה הקדושה הזאת. דורות רבים חלפו מאז שהקרקע הזאת הייתה קרקע יהודית. כשמדברים על כך, כאילו מדברים על חלום רחוק מאד. אבל החלום עוד חי, הוא חי בתוך הרבה מאות אלפים לבבות; הוא היה והווה מקור של נחמה מופלאה בשעות עתירות הייסורים לאין ספור שסבל עמנו האומלל. בכל עת, כשאויבים הציקו לנו בהאשמות וברדיפות, כשמיאנו להעניק לנו את מעט הזכות להתקיים בעולם, כשהוציאנו מחברת האזרחים שבתוכם חיינו, שתמיד ביקשנו לחלוק עמם, בנאמנות, את גורלם – בכל עת כזאת עלה בנפשנו הנכאה הרעיון של ציון. יש משהו מן הנצח ברעיון הזה, שצורתו נשתנתה תדיר בחלוף העתים, יחד עם התמורות שחלו בתנאי החיים ובחברת אנוש. והנה התנועה הציונית של הימים הללו גם היא מודרנית לחלוטין. היא תואמת את התנאים ואת המצבים של חיינו העכשוויים, והיא מתכוונת לפתור את שאלת היהודים על פי האפשרויות של זמננו.

אכן אנו מאמינים, שהנה עכשיו יצלח העניין סוף סוף, באשר האנושות עשירה כל כך באמצעי תחבורה ובהישגים טכניים. יוזמות שרק לפני מחצית המאה יכלו להיראות כדבר שבדמיון מתגשמות עתה כמעשה של יומיום. קיטור וחשמל שינו את פני כדור הארץ. יש להסיק מזה גם מסקנות בתחום האנושיות. ראשית לכל עוררנו את תודעת-העם של אחינו המפוזרים. בקונגרס באזל נוסחה התוכנית של תנועתנו בפני עם ועולם. נאמר שם: יצירת בית המעוון במשפט העמים בשביל העם היהודי. ארץ אבותינו היא, המתאימה להתיישבות ולהפרחה. הוד מלכותו ראה את הארץ. היא זועקת לבני-אדם, שיבואו לעבד אותה, והרי יש לנו בקרב אחינו פרולטריון שמצבו נורא. האנשים הללו זועקים לארץ שאותה הם רוצים לעבד. והנה רצוננו הוא להפוך את המצוקות הללו - מצוקת הארץ ומצוקת העם, בחברנו אותן יחד על יסוד של תכנון, למעשה חדש של רווחה.

סוברים אנו כי הדבר כה ראוי, כה חשוב לשיתופם של גדולי-הרוח, שאנו מבקשים את הוד קיסרותו שיסייע לנו באדיבותו במפעל הזה. ואולם לא היינו מעזים לעשות זאת, אם מחשבתנו לא הייתה נקייה מחשש כלשהו שבמעשנו זה עלול חלילה להיות פגם או פגיעה בשליטה של הארץ הזאת. הידידות שכבוד קיסרותו רוחש להוד מעלתו השולטן ידועה לכול, עד כי אין מקום לספק לגבי הכוונות של הפונים לכבודו בדבר תיווך בבקשותיהם.

משוכנעים אנחנו בתום לב שהוצאתה לפועל של התוכנית הציונית פירושה יהיה מעשה של רווחה גם בשביל טורקיה. כוחות אנרגיה ואמצעים חומריים יתווספו לארץ הזאת, בנקל אפשר לחזות הפריה מופלאה של מחוזות שוממים ומכל אלה יצמח רוב אושר ותרבות בשביל הרבה בני אדם. אנו מתכננים את הקמתה של חברת קרקעות יהודית לסוריה ולארץ ישראל, שתיטול על עצמה את ביצוע המפעל הגדול ואנו באים לבקש את חסותו של הקיסר הגרמני לחברה הזאת. הרעיון שנושב ממנו רצון רב-שנים לפיוס, אינו בא לסכן חלילה את רגשות האדיקות או את הזכויות של אף איש. אנו מבינים ומכבדים את יראתן של כל הדתות כלפי הארץ שעליה צמחה גם אמונתם של אבותינו. זו מולדת הרעיונות שאינם נחלתו הבלעדית של עם אחד או של דת אחת. ככל שבני האדם עולים ברמתם המוסרית כך הם מיטיבים להכיר במה שמשותף ברעיונות אלה. וכך הייתה, זה מזמן, העיר הגשמית ירושלים על חומותיה ספוגות הגורלות, לעיר סמלית, קדושה לאנשי התרבות. קיסר של שלום נכנס בעוז אל עיר הנצח. אנחנו היהודים מקדמים בברכה את הוד מלכותו ברגע הנעלה הזה ומייחלים מעומק לבנו שתחל תקופה של שלום וצדק בשביל כל בני האדם. גם בשבילנו.

(מתוך: הרצל יומן מסע בארץ ישראל 2 בנוב' 1898)

ככל הנראה, גמר הקיסר בדעתו עוד לפני הפגישה, בעיקר משקולים פוליטיים אזוריים, כי ראוי ונכון יהיה לא להעניק תשובה ישירה: "אני מודה לך על דבריך, שעוררו בי עניין רב. מכל מקום, עוד טעון עיון מדוקדק ודיונים נוספים". לאחר מכן, השמיע הקיסר הרצאה קצרה בדבר הצרכים החקלאיים של הארץ, ואולי בכך ביקש לשנות את נושא השיחה. הקיסר אף עקץ ורמז להרצל שבכל הקשור בכסף ליהודים אין כלל בעיה, שהוא פותר להם הכול. בצאת המשלחת, העניק הרצל לקיסר אלבום צילומים מהמושבות היהודיות, ולאחר מכן הושיט הקיסר ידו וברך אותם לשלום.

הרצל לא הסתיר את אכזבתו הרבה ממפגש זה. הקיסר לא אמר דבר מהותי בדבר הזיקה היהודית לארץ או בדבר תמיכה במושבות. הרצל אף חש שהקיסר שינה עמדתו מאז הפגישה החיובית שהייתה להם בקושטא קודם ההגעה לארץ. עם זאת, חזר הרצל ואמר: "הוא לא אמר לא כן ולא לא". (הרצל יומן, 2 בנוב' 1898)

נזכיר עוד כי לאחר פירוק מחנה האוהלים של הקיסר, נתנו הטורקים את המגרש מתנה לקיסרות הגרמנית, והיא הקימה במתחם בית כמורה גרמני. היום, הבניין משמש את רשת אורט להכשרה טכנולוגית.

פה המקום לקיים הצגה על ידי התלמידים:

הצעה להצגה במחנה הקיסר

שבעה תלמידים יציגו שבע דמויות: הרצל, שנירר (חברו של הרצל), וולפסון (חברו של הרצל), בודנהיימר (חברו של הרצל), המספר, הקיסר, בילוב (עוזרו של הקיסר). יש להדפיס את הטסקט להצגה בשבעה עותקים, עותק לכל מציג.

הרצל: חברים, עכשיו השעה כבר 11, אנו חוטפים משהו לאכול ומיד מתלבשים, שמעתם?

שנירר: אני רוצה לתת לכל אחד מעט ברום, זה מה שעושים בימינו לפני שיוצאים לדו קרב, והיום יש לנו דו קרב מהסרטים. ממש בצוהרי היום.

וולפסון: ראיתם את האוהלים המפוארים? (מראה לכולם תמונות של מתחם האוהלים)

הרצל: חבריי הנכבדים נא לא להג...זים באכילה, שלא תעשו לי בושות.

בודנהיימר: מצטער, אבל יש לי רק את כובע הצילינדר הגרוטסקי הזה, והחפתים רחבים מדי, תראו איך רואים מתוכם את השרוולים של הכותונת. ככה אתם רוצים שאופיע לפני קיסר העולם? למישהו יש זוג חפתים אחרים בשבילי?

הרצל: אני לא מרשה לאף אחד לבלוע ברום, למען ההיסטוריה!!

המספר: תחת שמש צוהריים לוהטת ובאבק הלבן, נסעו החמישה אל מאהל הקיסר. כבדו זיכרונם בתוך ביצה, הזיעו בתוך חליפותיהם הכבדות עד שנחלים של זיעה זרמו לאורך גבם.

בהגיעם, הפנו אותם לאוהל המתנה. שם עמדו כעשר דקות ובחנו את הסלון הקטן, על שטיחו המרהיבים ועל רהיטיו. אחר כך זומנו אל האוהל הקיסרי.

שנירר: תראו את הקיסר, ככה מתלבשים לפגישה? במדים אפורים? בכובע צבעוני, בכפפות חומות – ו... שוט רכיבה? מה הוא עומד להצליף בנו? מה אנחנו סוסים?

הרצל: (פוסע שני צעדים ומשתחוה)

הקיסר: (מושיט את ידו)

הרצל: האם מותר לי להציג את האדונים בפני הוד מעלתו?

הקיסר: ודאי ודאי, שאדע מי האדונים הנכבדים שהגיעו אלי מזיעים כל כך. ואני גם אצדיע בהרמת יד אל מצחיית הקסדה לכל אחד מהם!

הרצל: (קורא מהדף) הוד מעלתו הקיסרית והמלכותית! קיסר ואדון רב חסד! נציגות של בני עם ישראל פונה אל הקיסר הגרמני...

בילוב: חחח, נציגות! אתם רק חמישה, וכמעט כל היהודים בירושלים לא רוצים להיראות בקרבתכם. אפילו לא הזמינו אתכם למצעד בשער היהודים אתמול.

הרצל: סליחה, פון בילוב, עבדתי קשה על הנאום, אני יכול להמשיך בבקשה?

בילוב: כן, רק תקצר בבקשה, יש לנו יום ארוך.

הרצל: ארץ שהייתה ארץ אבותינו אינה שייכת לנו עוד...

בילוב: אבל פון הרצל, ביקשתי להוריד את המשפט הזה!

הרצל: פון בילוב היקר, הורדת לי חצי מהנאום, מה כבר נשאר לי?

בילוב: טוב, רק תקצר.

הרצל: בקיצור, קיסר של שלום נכנס בעוז אל עיר הנצח. אנחנו היהודים מקדמים בברכה את הוד מלכותו ברגע נעלה זה ומייחלים מעומק לבנו שתחל תקופה של שלום ושל צדק בשביל כל בני האדם. גם בשבילנו. כפיים!!

הקיסר: תודה לך על הדברים הללו, אבל כל מה שנדרש לארץ הזו זה רק שני דברים: הארץ זקוקה בראש ובראשונה למים ולצל.

הרצל: צל – זה מה שאנחנו יודעים לעשות הכי טוב, הקיסר. כמה צל אתה רוצה? ומים, במקרה יש אייתי כאן את המומחה מספר אחת למים. המהנדס זיידנר. זיידנר תגיד לו, אפשר להביא לכאן מים?

זיידנר: בטח, אבל זה יעלה... מיליארדים!!!

הרצל: אבל... זה גם יכניס מיליארדים!!! לא?

בילוב: זה בסדר, אתם היהודים יש לכם מיליארדים, טחונים בכסף!!

הקיסר: (מכה במגפו עם השוט) אכן, כסף יש לכם די והותר, יותר כסף משיש לכולנו. חחח.

בילוב: כן, כסף בשפע.

זיידנר: נוכל לבנות סכרים...

בילוב: טוב, לקצר!

הקיסר: (מושיט את ידו) היה נחמד לראות אותך שוב, הר הרצל. (יוצאים)

הרצל: נו, אתם מרגישים את נשיפת אפה של ההיסטוריה?

שנירר: אני רק מרגיש את נשימת אפו של הגיהנום. חס פה כמו בגיהנום.

המגדל

גן הילדים העברי
מבקש משרתת יודעת
לדבר עם הילדים בעברית.

מגדל דוד • המוזיאון לתולדות ירושלים | חשוון תשע"ג | אוקטובר 2012 | גיליון חגיגי מיוחד

הקיסר וילהלם השני מגיע לירושלים



פסוק המצודה לפני המגדל ליד שער בית הקברות

פתח בחומה

ראשי השלטון העות'מאני שקלו לפרוץ פתח רחב בחומת העיר כדי לאפשר בנייה מרשימה של חוגג המלכות. הקיסר ראה את הרעיון: "אני מקוה שמעשה המלכותי."

"מלך פורץ לו גדר, לעשות לו דרך".
מכריז חזק

ברכיו זה לא יישא, חזן. אנשי השלטון מצאו מתוון חלוש אלגנטי. טיולו חסר המצודה בפס. הכשרת פתח רחב בחומת העיר הייתה ללא ספק אחד האירועים המרכזיים ובהם חשיבות בעיר. מסענות מיליוני המפגש בחוץ שכונתו לשעבר ימי חיותה מרחיקת לכת - מעבר לכך ששפשוץ אף כניסת פסלית הקיסר בסוסים ובמרכבות, אספר מיליוני חמסר את פתיחתה של העיר ואת חשיבותו שלחולל לתחנתה. מערכת לחומות. ששני העיר תעמיקה שנבנו מדי לילה עד תציתתה השנייה של המאה ה-19 חולל לתפקד שותק. אגב כבר בשנת 1889 נפרץ השער החדש וחלק על חשבי העיר את המעבר לאזור המתחם הנצמתי סביביו, אך שער זה שימש כנא ומתמיד שער הכניסה המרכזי של העיר.

יודע מיוחדת התמנה על ידי השלטונות להשגת על כל הדרוש להותקן בארץ להנעים לאורחים העולים את מסעם. בראש הוועד הזה עומד אחינו השני הנעלה בכור אפנרי אשכנזי. משנה לראש מחוז בירת ארצנו.

מקור עיריית ירושלים בסוף על חשבי השכונות לעיתים נעצם מלי אספר שהמכר ממשק עירוני. רחובות העיר נקו, מכוסים חסרי דרך הדרת משק ימי והשווקים שפשו ונקו. בור הבית נעצם נעצמו שישנים נוחים ובכיתפ הסלע נפתחו פתחי תאורה מיוחדים. מערכות אספקת המים לירושלים שופרו וסופגו להאשנה זו מאת שנים. לאורך מסלול הביקור המתוכנן הוכשרו דרכים חדשות כדי לאפשר מעבר למרכבות של הקיסריות. קבוצים שנולו להמחזק בעד וכלבים שהורדו בבוהדותיהם את מנות הלילה העברו לכפרים מיוחדים עד לתום הביקור המפגש.

"בית מקדוד עירנו. המתקן עתה את הדרך משער יפו וחוצה עד לקצה שכונות אחינו אשר מתוין לעיר. שם את ליבו למנוע מעתה את התאבדות האבק המזיק מאד לעיניים. ויחלש להביא חול מים ולרצף בו את הדרך הוותיקה תחת אדמת החמר אשר בה שהמשו עד כה. התוצאה היתרה על ידי זאת העלה לארבעה עשר אלף פראנק רוב ילדו וירושלים של המד."



שער יפו בשנת 1891 לידר

בפיקוס המוסל חזק של הקיסר פקיד צעיר ונפרץ טאטי לשיטתו לטיקוד העיר ולחלשת הכנות לביקור המפגש.

כחצי שנה לפני טקוד ביקורו המתוכנן של הקיסר וילהלם השני בירושלים חללה סדרת הכנות קדחתית. המארח הרשמי, המולטן עבר אל-אמיר השני, מינה

חברת תומאס קוק מקימה מחנה לקיסר

לארצו וקו נוסף שאמור היה לשמש את הקיסר לתואם ביקורו בירורו (מקור: סלח הקיסר מהמחנה החדש הכבד). הנגישה למתחם חותרה לבעלי אישורים בלבד.

על אף העובדה שכבר היו בירושלים מספר מלונות, הוחלט שהקיסר ופסליתו הקרובה ישנו במהלך שהותם בכיר במחנה מיוחד שחוקם לבנים. חברת תומאס קוק

חמש עובדות על חברת הנסיעות תומאס קוק



חברת תומאס קוק היא חברת הנסיעות הראשונה בעולם

חברת שהוציאה החברה לתיקוד מסע נסיעות מלונדון לליברפול נחשבת לראשית הנסיעות הארצות.

בשנת 1868 הדיסה חברת קוקונים (vouchers) לחשום לניה ומזון במלונות שאליהם נסעו.

בשנת 1874 חלל תומאס קוק בדרפסת המהמות הנסיעים Traveler's checks שאותן יכולו הנסיעים להמיר לכסף מקומי.

מפני תגורר של ויל וורן "מסכים לעולם ב-60 יום" כבסום על טיור שהובילה חברת תומאס קוק מסביב לעולם בשנת 1872.

כבוד מלכים הורעה על הקיסר גם בעיצוב האוהל הקיסרי שהוכן בעבודתו עם מיסב הפריזים והקיסריות. את חריטותיו והשמיטיות בחרה בקפידה בת המושבה האמריקאית ברהם ספפורי וספר מתוך בתי נתינים תורכים בעיר. "הקיסר הרב שיוות לאוהל מראש של מלון מרחיב מהורר, סיפרה ספפורי בהתרגשות. (ראח צילום האוהל עמ' 2)

שהופקדה על ידי חצרות הקיסר והמולטן לארגן את המסע מתחילתו הייתה אחריות גם על הקסת המתנה. המסע נעשה להקטנו היה ששן ריק ברחוב הקיסריות כיסם רחוב הביאום ששנה תחת מסר אדוות ששנה על המנה ולחמורתה במהלך המסע - מרכבות, סוסים, מנהלות לחי חיות יום ועוד - העבר מנהלים ומטורקיה בדרך חים ומנצל ימי רכבת לירושלים. במחנה הקיסר 75 אוהלי צינה, 6 אוהלי אדוות, 6 אוהלי טבחה וצריפים הוחקו בו גם קווי מלג'ה שחזו אמורים לקשר את הקיסר

הכנות ברחבי העיר

גם חיפה מדווחת

לא רק ירושלים נערכה לקראת בואו של הקיסר. בחיפה הושלמה בניית המוזאון החדש ובקפוד הוחקנו מדרגות ומעקה לנחות הקיסר ורעיותיו בעלייה מהסירה אל החוף. נטיליב שומאכר חושב המושבה הגרמנית בעיר היה אטום לכל תכנון הפריקט. לויס, שמו יצא למרחוק כחומר הראשון של אתר מנידו.

כל העיר דגלים-דגלים

דגלים, קיסריות, סמלי האימפריה הגרמנית והאימפריה העות'מאנית ומכונות ברכה עשירו את רחובותיה של ירושלים ואת מכניה. המושבה הגרמנית והמושבה כוללים מנוספים במהלך שהותו של הקיסר, להאשנה במלונותיה, הואר רחובות העיר בפנסים.

אין חרש תחת השמש

"סוטריום חרשים באו, ובפסעם בפסעם יסורו אל המולטנים להתבונן באורחים החדשים הבאים. וחרשות בעיני ששנות גם היא בעין סקוחה. לכל גורד המתגורר פה באספ עובדות, כיווני, כאמריקני, כאשקלי - יישלח סן הארץ בידעת ציר במסלולו. גם על החוף כיפו מוקדקים טלה מאד בנכסית לא אש"ר ור".
המלך, יום ידן חשון תרע"ג

אלפים כבר הזמינו מקום

ביקור של הקיסר בירושלים טור הרים רבים, אלפים שריינו מקומות בעבור טקוד ללינה בעיר ולצפייה בסריות הקיסר. בעלי בתי המלון נערכו לתפוסת שיה, ואף הקיסר אוהלים בתצוות. אורחים שבתיהם נמצאו לאורך תורא מעבר הפסלית השכירו לסקינים מקומות צפירה במרפסות ובכנות.



אבל כבד יד על ביתו של אומן המודלים ומעצב השלטים והעיטורים מאיר רחין. בעיצומן של הכנות הקדחתיות לקראת ביקור הקיסר הלכה לעולמה בתו האהובה. רחין שנתקשקש להכין שני שערי כבוד לכבוד הקיסר קיבל אישור מיוחד מהרב סלנט להמשיך בעבודות גם במהלך ימי השבעה. מקורביו סיפרו כי יצא מביתו עם עלות השחר ושבו עם שקיעת החמה כשעפר בנעליו.

• פרטים רבים על ההכנות בעיר נודעו מתוך דוח שספסם האדריכל קונרד שיק בעתן החן הבריטית להקמת ארץ ישראל.



קונרד שיק, מיסיונר פרוטסטנטי גרמני שחי בירושלים שנים רבות. שיק היה אדריכל ויועץ בבניה בעיר, ארכיטקט, מרפסות, בעיר, ארכיטקט, מרפסות, ארץ ישראל במאה ה-19. למרות שלא רכש השכלה פורמלית ומסודרת בנשיאים ברום עסק,

מתוך: האתר של [מגדל דוד](#)



מתוך: [יוטיוב](#)



תמונה זו והתמונה שלאחריה מראה את מחנה הקיסר בירושלים. מתוך: [ויקיפדיה](#)



נספח מספר 6 בית שטרן, ממילא

נכנסנו למדרחוב ממילא – מרכז מסחרי מודרני ובו חנויות ובתי עסק רבים. בין החנויות, בולטת חנות הספרים סטימצקי, שאבני הבניין שבו היא נמצאת מעידות על עבר מפואר. במקור, היה בית זה ביתה של משפחת שטרן.

בית שטרן הוא בניין משומר ומשוחזר ברובע ממילא בירושלים, בין הבניינים הבודדים שלא נהרסו כליל עם פיתוח המתחם. הבית ניצל מהריסה לאחר שעמד במרכזו של ויכוח על שימור מול הריסה, הודות לעובדה שבמשך ארבעה ימים בשנת 1898 התארח בו חוזה מדינת היהודים, בנימין זאב הרצל, בעת ביקורו ההיסטורי בעיר.

בית שטרן נבנה בשנת 1877 עבור משפחת מיכאל שטרן, משפחת תעשיינים שעלתה ארצה מחבל הרוהר שבגרמניה. המגורים בירושלים שבין חומות העיר העתיקה היו צפופים מדי למשפחה האמידה, והיות ואלה היו ימי היציאה מן החומות, רכש יהודה שטרן מהכנסייה היוונית אורתודוקסית שטח אדמה באזור ממילא, ממערב לעיר, והקים עליו בית מרווח ומפואר בסגנון אירופאי. דורות אחדים של בני משפחת שטרן התגוררו בבית בשנות קיומו.

מיכאל שטרן, בנו של יהודה שטרן, שהיה סוחר טקסטיל, קיבל על עצמו לארח את המנהיג הציוני בביתו המרווח החל מצאת השבת ועד לעזיבת הרצל את העיר. ארבעה לילות לן הרצל בבית שטרן. במהלך שהותו של הרצל בבית שטרן, הגיעו נציגים יהודים ובעלי עניין לפגוש בו, להתקרב אל מלך היהודים. מיקום הבית היה נוח להרצל משום שהיה קרוב לשער יפו, למגדל דוד, לרובע היהודי ולכותל, ועם זאת לא מרוחק ממקום הקיסר ואנשיו (מאהל הקיסר היה ברחבת המסדרים של הצבא הטורקי). הרצל טען, ואף ציין זאת באוזני הקיסר, כי צריך לשנות את ירושלים וכי ראוי להתחיל בעיר העתיקה:

" אם אי-פעם נקבל את ירושלים ואם עוד אוכל לפעול דבר מה בבוא הזמן, אז קודם לכול אנקה אותה מזוהמתה. כל מה שאינו בבחינת מקום קדוש, אורה לפנות, אקים שיכוני עובדים מחוץ לעיר, אפנה את קיני הזוהמה, אהרוס אותם, אשרוף את החורבות הלא-קדושות ואת השווקים אעביר למקום אחר. אחר כך תיבנה עיר חדשה מסביב לאתרים הקדושים, נוחה, מאווררת, מתועלת, תוך שמירה ככל האפשר על סגנון הבנייה הישן... אני משוכנע עד מאד שאפשר להקים מחוץ לחומות העיר העתיקות ירושלים-חדשה לתפארת. ירושלים העתיקה תהיה ותישאר מעין לורד, מכה וירושלים. עיר נאה ואלגנטית מאד אפשרית בהחלט ליד זו העתיקה. "

(הרצל, יומן מסע 31 באוק' 1898)

מאוחר יותר, יצרה משפחת שטרן – בניצוחו של מכס מרדכי שטרן, בנו של מיכאל שטרן – מוזיאון קטן בחדר שבו לן הרצל, המתעד את ביקורו של הרצל בירושלים. מוזיאון "חדר הרצל" פעל בבניין עד אחרית קיומה של שכונת ממילא ההיסטורית. בשנות השבעים של המאה ה-20, נתקבלה החלטה על פיתוח הרובע. התוכנית כללה הריסה של הרובע הקיים ובנייתו מחדש על פי תוכניתו של האדריכל משה ספדיה.



[הרצל בשכונת ממילא](#)



G

[עם תושבים בשכונת ממילא בסמוך לשער יפו. מתוך: ויקיפדיה](#)

נספח מספר 7

שער יפו

לכבוד ביקור הקיסר, נערכו שינויים רבים בירושלים. המרכזי בהם הוא ללא ספק פריצת פתח למעבר מרכבה ליד שער יפו:

על התיקונים ההולכים ונעשים לקבלת פני קיסר אשכנז, אומר פחת כבוד עירנו להוסיף עתה שער חדש בחומת עירנו על יד שער יפו מימין, למען תהיה דרך ישרה ומיוחדת לעגלות לבוא אל תוך העיר, והרחוב הנהדרי אשר לפתח שער עירנו בביאה, יתרחב הרבה יותר, ולצורך זה יפרצו בחומת העיר פרץ, ואת החפיר העתיק אשר בין הרחוב הזה ובין מגדל דוד ימלאו בעפר. וקמו הפעם דברי רבותינו ז"ל האומרים: "מלך פורץ לו גדר, לעשות לו דרך"... וקול שוט וקול אופן יישמע ברחובותינו בהשתקשק הרכב בעיר פנימה.

(דוד ילין, **ירושלים של תמול**, עמ' 249, 262)

להלן קטעים נבחרים מיומנו של הרצל שכתב בביקורו באתרים שונים בעיר:

היינו על יד הכותל המערבי. אינני מסוגל להתרגש התרגשות עמוקה, שהרי במקום הזה רווחת פשיטת-יד מכוערת וספסרית. כך לפחות היה אמש והבוקר כשהיינו שם... אמש ביקרנו במגדל דוד. בכניסה אמרתי לחברי: "זה יכול להיות רעיון טוב של השולטאן, לכלוא אותי כאן". מראה מרתק דרך אשנבי-הירי הזנוחים על העיר השוקעת...

קודם לכן טיילנו – די במהירות – דרך הוויה דולורוזה, שהרי המקום הזה אינו מותר ליהודים. זיידנר, שהתגורר כאן קודם, סירב להתלוות אלינו. אני הייתי רואה בכך מורך לב והלכתי אפוא דרך הרחוב של כנסייה הקבר. חבריי יעצו לי שלא אניח את כף רגלי בכנסיית הקבר. אסור גם לדרוך במסגד עומר, ובהר הבית, מחמת החרם של הרבנים. זה מה שקרה למשה מונטיפיורי. כל כך הרבה אמונות תפלות וכל כך הרבה קנאות מכל עבר...

היום היינו בבית החולים היהודי. הזנחה ולכלוך. בספר האורחים לא הייתה לי ברירה אלא להעיד, כדי שלא להלבין את פניהם, על ניקיון המקום. כך נוצרים השקרים. מן העזרה של בית כנסת ישן התענגנו על מראה הר הבית, הר הזיתים וכל הנוף האגדי הזה, בשמש של לפני הצהריים. אני משוכנע עד מאד שאפשר להקים מחוץ לחומות העיר העתיקות ירושלים-חדשה לתפארת. ירושלים העתיקה תהיה ותישאר מעין לורד, מכה וירושלים. עיר נאה ואלגנטית מאד אפשרית בהחלט ליד זו העתיקה. היום תיחנך כנסיית הגואל על ידי הקיסר. חמקתי מן המסלול של השיירה שלו כשהלכנו העירה. במקווה ישראל טוב היה לעמוד במסלול שלו, כאן לא.

הרהורים נוספים שכתב הרצל על ירושלים:

כשאהרהר בדך בעתיד, ירושלים, לא יהיה זה בהנאה. המשקעים האפלים של אלפיים שנים ספוגות חוסר-אנושיות, חוסר-סובלנות וזוהמה רובצות בסמטאות המצחינות...

אם אי-פעם נקבל את ירושלים ואם עוד אוכל לפעול דבר מה בבוא הזמן, אז קודם לכול אנקה אותה מזוהמתה. כל מה שאינו בבחינת מקום קדוש, אורה לפנות, אקים שיכוני עובדים מחוץ לעיר, אפנה את קיני הזוהמה, אהרוס אותם, אשרוף את החורבות הלא-קדושות ואת השווקים אעביר למקום אחר. אחר כך תיבנה עיר חדשה מסביב לאתרים הקדושים, נוחה, מאוררת, מתועלת, תוך שמירה ככל האפשר על סגנון הבנייה הישן.

וכך הפטיר הרצל לפני שעזב את ירושלים: "ביקשתי מחברי לא לארוז עד לרדת החשיכה, כדי לא למשוך תשומת לב בעזיבתנו. התעוררתי בשתיים לפנות בוקר וארזתי את חפצי. נסענו ברכבת הראשונה מירושלים ליפו. רציתי לעזוב את העיר ואת הארץ ללא דיחוי ומיהרתי לנמל."

אפשר להקריא את הקטע של יהודה עמיחי שלהלן ולהעלות שאלה למחשבה בדבר משמעות המבנים והאתרים ההיסטוריים עבורנו.

תיירים / יהודה עמיחי

...פעם ישבתי על מדרגות ליד שער במצודת דוד, את שני הסלים

הכבדים שמתי לידי. עמדה שם קבוצת תיירים סביב המדריך

ושימשתי להם נקודת ציון. "אתם רואים את האיש הזה עם

הסלים? קצת ימינה מראשו נמצאת קשת מן התקופה הרומית.

קצת ימינה מראשו". "אבל הוא זז, הוא זז!" אמרתי בלבי:

הגאולה תבוא רק אם יגידו להם: אתם רואים שם את הקשת

מן התקופה הרומית? לא חשוב: אבל לידה, קצת שמאלה

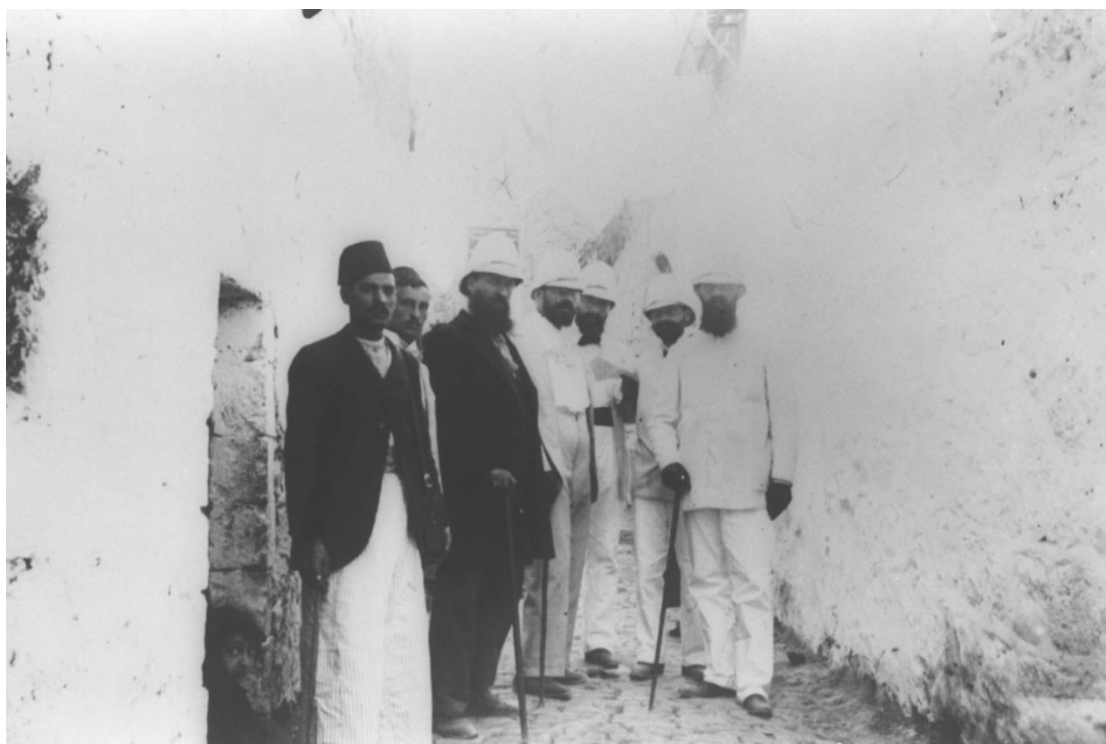
ולמטה ממנה, יושב אדם שקנה פירות וירקות לביתו.

התמונות שלהלן מתוך: [ויקיפדיה](#)



[המשלחת הציונית לירושלים, 1898](#). מימין לשמאל: יוסף זיידנר, משה שנירר, תאודור הרצל, דוד וולפסון ומקס

בדנהיימר



[תאודור הרצל עם המשלחת הציונית בירושלים העתיקה - שנת 1898](#)



Source: Picturesque Palestine Vol 1, Charles Wilson, Editor 1881: מתוך

נספח מספר 8

פארק טדי – מעגל של"ח, סיכום

סיכום: "קראתי לציונות אידאל אין סופי ואני מאמין באמת כי גם לאחר השגת ארצנו ארץ ישראל לא תחדל מלהיות אידאל, שאיפתנו לשלמות מוסרית ורוחנית." (הרצל, **תקוותנו**, 1904)

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט" (בראשית י"ח, י"ט)

המסע של הרצל, כמו המסע של אברהם אבינו וכמו המסע העצמי של כל אחד ואחד מאיתנו, בעצם לא תם. נמשיך ללכת לפי החזון.

חידון מסכם על הרצל

1. תעלת הימים שאותה חזה הרצל:
 - א. מחברת בין ים סוף לים המלח ונועדה לשפר את מצב המלח.
 - ב. מחברת בין הים התיכון לירדן ומשמשת לשיט ולהפקת חשמל.
 - ג. מחברת בין הכנרת לים המלח ומשמשת גשר לשלום בין עמי האזור.
 - ד. מחברת בין הים התיכון לים המלח ומנצלת את הפרשי הגובה להפקת חשמל.
2. על פי "אלטנוילנד", איזה חג חגג פרידריך בטבריה?
 - א. פסח.
 - ב. חנוכה.
 - ג. ראש השנה.
 - ד. פורים.
3. על פי "אלטנוילנד", מיהו קינגסקורט?
 - א. מורה צעיר לתנ"ך.
 - ב. מלך ערבי מבוגר.
 - ג. מיליונר מבוגר מווינה.
 - ד. ראש אגודת היהודים בארץ ישראל.
4. מי מבוקש במודעה בעיתון?
 - א. בחורה משכילה ויהודייה.
 - ב. צעיר משכיל ומיואש.
 - ג. אדם מבוגר המחפש הרפתקה.
 - ד. אף תשובה אינה נכונה.
5. היכן פגש פרידריך לראשונה את משפחת ליטוואק?
 - א. במוזיאון.
 - ב. בבית קפה.
 - ג. בבית כנסת.
 - ד. בבנק.

6. במה עוסקת מרים?

- א. רפואה.
- ב. חקלאות.
- ג. מסחר.
- ד. הוראה.

7. מי נבחר לנשיא החברה החדשה?

- א. דוד ליטוואק.
- ב. ראשיד-ביי.
- ג. פרידריך לוונברג.
- ד. פרופסור שטיינק.

8. מהו שמו של המטבע שבו משתמשים בספר?

- א. לירה.
- ב. דולר.
- ג. מארק.
- ד. שקל.

9. בסיום "אלטנוילנד", נשאלת השאלה: "לעינינו כאן צורה חדשה של חיי חברה משותפים, מתקנת לאשרם של בני-האדם יותר מכל אשר היה לפנינו, מי פעל ועשה זאת?" מהי התשובה האחרונה שבה מסתיים הספר?

- א. כוחות הטבע.
- ב. הרצון.
- ג. האלוהים.
- ד. האהבה והסבל.

תשובות במרומז, בחנו את עצמכם :

1. בין זה שבמערב לזה הנמוך בתבל.
2. חג זמן חירותנו.
3. איל הון ושאינו ילד.
4. חייב שיהיה גם קודר וחסר תקווה.
5. במקום זה אפשר להזמין תה חם.
6. מעיסוקי הדת.
7. הקניית ידע.
8. צעיר בנו של ישי, מלך ג'ינג'י שמלך על ישראל 40 שנה.
9. כמו היום, אבל ללא תיאור זמן.
10. אדון כל הארץ.

אמת או שקר

שעות עבודה :

אמת – יום עבודה רגיל הוא בן שבע שעות, אבל פועלים יעבדו שלוש וחצי שעות ביום בלבד. אנו דואגים לרווחת הפועל ולשם כך מקצרים את יום העבודה.

שקר – יום עבודה רגיל הוא בן 12 שעות לפחות. הרי ידוע לכולנו שכדי לבנות חברה חדשה, על האנשים לעמול עוד ועוד.

שיטה כלכלית :

אמת – שיטה כלכלית של הדדיות... זוהי צורת הביניים בין היזמות הפרטית ובין השיתופיות. היא לא גוזלת מהיחיד את ההנעה להשגת הרכוש הפרטי ואת ההנאה ממנו.

שקר – לשיטתי, הכלכלה צריכה לצמוח מן העם ולמען העם. אנו זקוקים לשיתופיות, חסל סדר בעלי ההון. המדינה המייצגת את העם צריכה לנהל את הכלכלה כולה ולשלוט בה.

שפה בישראל :

אמת – אולי יחשוב מישהו שיהיה בכך משום קושי שאין לנו עוד שפה משותפת. הרי איננו יכולים לדבר זה עם זה עברית. מי מאיתנו יודע עברית במידה מספקת כדי לבקש בשפה זו כרטיס רכבת? זה לא קיים... כל אחד יחזיק בשפתו, שהיא המולדת היקרה של מחשבותיו.

שקר – השפה העברית, השפה העתיקה של אבותינו תעלה ותפרח במדינה החדשה... מילדים עד זקנים כולם ידברו עברית, אנו נקים בתי לימוד לשפה העברית, שם ילמדו את השפה על בוריה. השפה תלכד אותנו.

מעמד האישה :

אמת – מוטלות עליה חובות והיא ממלאת אותן בשמחה, כי לצידן יש לה זכויות. בחברה החדשה שלנו לנשים יש שוויון זכויות מלא.

שקר – הנשים בחברה החדשה ימשיכו את המסורת ארוכת השנים של דאגה לפעוטות, טיפול בהם וחינוכם. גם אם פני החברה משתנים, אל לנו לאפשר לנשותינו לתפוס את מקומם של הגברים.

שירות לאומי :

אמת – את כוח האדם הטיפולי אנחנו מספקים באמצעות מערכת חובות שמוטלות על החברים. כל אנשי החברה החדשה, גברים ונשים, חייבים להקדיש שנתיים מחייהם לשירות הציבור, בדרך כלל בין גיל 18 ל-20, לאחר סיום הלימודים.

שקר – על המדינה לדאוג לרווחת הפרט. נקצה כספים לרווחה זו, אך אין צורך בהקדשת זמן פרטי למען החברה. מי שירצה יוכל לתרום או להתנדב אך רק על פי רצונו החופשי.